

FUNDACJA
IM. STEFANA
BATOREGO

Warszawa, czerwiec 2016 r.

Mieszany system wyborczy w państwach Europy Środkowej i Wschodniej

dr Dawid Sześciło

Wprowadzenie

Mieszany system wyborczy – nawiązujący częściowo lub w pełnej rozciągłości do systemu niemieckiego – jest często przywoływany jako pożądany kierunek reformy polskiego prawa wyborczego. Oferuje on bowiem połączenie zalet i ograniczenie wad dwóch podstawowych modeli systemu wyborczego – systemu większościowego (np. w formule jednomandatowych okręgów wyborczych, czyli JOW) i systemu proporcjonalnego. Niemiecki wariant systemu mieszanego uchodzi w Polsce za dobrze znany, ponieważ doczekał się już wielu omówień w literaturze i publicystyce. W naszym regionie system mieszany – w nieco odmiennej formule – funkcjonuje na Litwie, a także funkcjonował jeszcze niedawno na Węgrzech i w Rumunii. Doświadczenia tych państw mogą stanowić wartościowy materiał do dyskusji nad ewentualnymi zmianami w polskim systemie wyborczym.

Niemcy (1949–)

Model niemiecki jako najbardziej znany wariant systemu mieszanego opiera się na przyznaniu każdemu wyborcy możliwości oddania dwóch głosów. Jeden jest oddawany na kandydata w okręgu jednomandatowym; drugi na listę partyjną (zob. rysunek).

Stimmzettel
für die Wahl zum Deutschen Bundestag
im Wahlkreis 274 Heidelberg
am 22. September 2013

Sie haben 2 Stimmen

hier 1 Stimme
für die Wahl
eines/einer Wahlkreisabgeordneten

hier 1 Stimme
für die Wahl
einer Landesliste (Partei)
- maßgebende Stimme für die Verteilung der
Sitze insgesamt auf die einzelnen Parteien -

Erststimme

1	Dr. Lamers, Karl Bundestagsabgeordneter und Rechtsanwalt Heidelberg	CDU Christlich Demokratische Union Deutschlands	☐
2	Binding, Lothar Bundestagsabgeordneter und Diplom-Mathematiker Heidelberg	SPD Sozialdemokratische Partei Deutschlands	☐
3	Niebel, Dirk Bundesminister Berlin	FDP Freie Demokratische Partei	☐
4	Dr. Brantner, Franziska Europaabgeordnete Heidelberg	GRÜNE BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN	☐
5	Mirow, Sahra Kulturwissenschaftlerin Heidelberg	DIE LINKE DIE LINKE	☐
6	Cirkovic, Stevan Student Heidelberg	PIRATEN Piratenpartei Deutschland	☐
7	Jaeschke, Jan Kunierfahrer Weinheim	NPD Nationaldemokratische Partei Deutschlands	☐
10	Weinmann, Martin Krankenpfleger Heidelberg	ÖDP Ökologisch-Demokratische Partei / Familie und Umwelt	☐
15	Dr. Zeller, Jens Arzt Heidelberg	AfD Alternative für Deutschland	☐
18	Ballerstädt, Kay-Olaf Wissenschaftlicher Angestellter Waibstadt	FREIE WÄHLER FREIE WÄHLER	☐
21	Kilian, Andrej Student Heidelberg	Die PARTEI Partei für Arbeit, Rechtsstaat, Tierschutz, Elitenförderung und basisdemokratische Initiative	☐

Zweitstimme

☐	CDU	Christlich Demokratische Union Deutschlands Dr. Wolfgang Schäuble, Dr. Annette Schavan, Volker Kauder, Annette Widmann-Mauz, Thomas Strobl	1
☐	SPD	Sozialdemokratische Partei Deutschlands Gernot Erler, Katja Mast, Christian Lange, Hildegard Matthies, Rainer Arnold	2
☐	FDP	Freie Demokratische Partei Dirk Niebel, Birgit Homburger, Hartfrid Wolff, Michael Georg Link, Dr. Florian Toncar	3
☐	GRÜNE	BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN Kerstin Andreae, Cem Özdemir, Sylvia Kotting-Uhl, Dr. Gerhard Schick, Agnes Brugger	4
☐	DIE LINKE	DIE LINKE Michael Schlecht, Heike Hänsel, Karin Binder, Richard Pitterle, Annette Groth	5
☐	PIRATEN	Piratenpartei Deutschland Sebastian Nerz, Sven Krohlas, Julia Probst, André Martens, Christian Schwarz	6
☐	NPD	Nationaldemokratische Partei Deutschlands Jürgen Schützinger, Edda Schmidt, Alexander Neidlein, Jan Jaeschke, Heiko Köhler	7
☐	REP	DIE REPUBLIKANER Ulrich Deuschle, Dr. Rolf Schlierer, Wolfgang Meier, Lothar Seidemann, Gisela Neumann	8
☐	Tierschutzpartei	PARTEI MENSCH UMWELT TIERSCHUTZ Uwe Blüech, Susanne Lang, Matthias Ebner, Maria Gockenbach	9
☐	ÖDP	Ökologisch-Demokratische Partei / Familie und Umwelt Bernhard Richter, Verena Föttinger, Kilian Kronimus, Dieter Baur, Stephan Heider	10
☐	PBC	Partei Bibeltreuer Christen David Wittum, Gerhard Rotzler, Kai Rebmann, Peter Uhrmeister, Stefan Müller	11
☐	Volksabstimmung	Ab jetzt... Demokratie durch Volksabstimmung – Politik für die Menschen Dr. Artur Dreischer, Heinz Günter Sprodowski, Lilli Steinke, Anneliese Bauer, Achim Brandt	12
☐	MLPD	Marxistisch-Leninistische Partei Deutschlands Dr. Ingrid Weible, Volker Kraft, Julia Scheller, Derya Meral, Josef Buck	13
☐	BüSo	Bürgerrechtsbewegung Solidarität Stephan Ossenkopp, Leona Meyer, Hubertus Mohs, Christoph Mohs, Bertold Schreiner	14
☐	AfD	Alternative für Deutschland Bernd Kölmel, Ronald Geiger, Helmut Schneider, Dr. Jan Benedykt Rittaler, Dr. Elke Fein	15
☐	BIG	Bündnis für Innovation & Gerechtigkeit Arzu Dinler, Gabriel Graber, Yasar Mert, Orhan Demir, Hülya Alptekin	16
☐	pro Deutschland	Bürgerbewegung pro Deutschland Alfred Dagenbach, Fred Steininger, Frank Piele, Fritz Schüler, Detlef Heinrich	17
☐	FREIE WÄHLER	FREIE WÄHLER Ulrich Bossler, Christel Bächle-Blum, Hasso Kraus, Erich Marquardt, Ulrike Trachternach	18
☐	PARTEI DER VERNUNFT	Partei der Vernunft Volker Schäfer, Johannes Roßmanith, Dr. Norbert Geng, Josef Szoboszlai, Marcus Anton	19
☐	RENTNER	RENTNER Partei Deutschland Norbert Kandziora, Ronald Harder, Andreas Büschel	20

Rysunek: Karta wyborcza z wyborów do Bundestagu w okręgu wyborczym Heidelberg (2013).

Każda partia zgłasza po jednym kandydacie w każdym okręgu jednomandatowym. W okręgach jednomandatowych do zwycięstwa nie jest wymagane uzyskanie przez danego kandydata bezwzględnej większości głosów (wygrywa kandydat z największą liczbą głosów). Listy partyjne tworzy się w każdym z 16 krajów związkowych (landów). Na marginesie należy jeszcze podkreślić, że wykorzystanie przez danego wyborcę tylko jednego głosu jest dopuszczalne i nie powoduje nieważności oddanego głosu. Możliwe i często praktykowane jest również głosowanie na kandydata z jednej partii (np. SPD) i poparcie listy krajowej innej partii (np. CDU). Liczba okręgów jednomandatowych w każdym landzie pozostaje praktycznie niezmienna od pierwszych powojennych wyborów w 1949 roku. Drobne korekty były podyktowane wyłącznie zmianami liczby ludności.

W okręgach jednomandatowych rozdziela się 299 mandatów. Pozostałe mandaty trafiają do partii zgodnie z wynikami głosowania na listy partyjne, rozgrywanego w systemie proporcjonalnym z pięcioprocentowym progiem wyborczym. Liczba mandatów przydzielanych według rezultatów głosowania na listy partyjne nie jest jednak stała. Co do zasady, mandatów powinno być tyle samo, co mandatów dystrybuowanych przez JOW (299), ale sytuacja zmieniła się za sprawą wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 2009 roku. Trybunał uznał dotychczasowy system za naruszający zasadę proporcjonalności wyborów. Wymusił w ten sposób reformę prawa wyborczego, polegającą na wprowadzeniu tzw. mandatów wyrównawczych. Przysługują one partiom, które ze względu na słabszy wynik w JOW uzyskałyby w sumie mniej mandatów niż wynikałoby to z rezultatów głosowania na listy partyjne. System mandatów wyrównawczych polega na tym, że do puli mandatów uzyskanych przez partię „pokrzywdzoną” wynikami w JOW dodaje się mandaty w takiej liczbie, która pozwala tej partii uzyskać liczbę mandatów proporcjonalną do poparcia uzyskanego w głosowaniu na listy partyjne.

Wprowadzenie mandatów wyrównawczych oznacza, że całkowita liczba deputowanych do Bundestagu jest zmienna. Zależy bowiem od tego, ile mandatów wyrównawczych trzeba rozdzielić podczas danych wyborów. To zaś staje się jasne dopiero, gdy poznamy wyniki głosowania w JOW i na listy partyjne. W rezultacie obecny Bundestag liczy 631 deputowanych, a szacunki ekspertów wskazują, że pod określonymi warunkami możliwe byłoby zwiększenie liczebności Bundestagu do nawet 800 deputowanych.

Niemiecki system wyborczy jako wzorzec systemu mieszanego odznacza się:

- połączeniem zalet systemu okręgów jednomandatowych i systemu proporcjonalnego, z jednoczesnym ograniczeniem wad tych systemów;

- wyraźną dominacją zasady proporcjonalności wyborów, szczególnie po reformie wprowadzającej mandaty wyrównawcze; wyniki głosowania na listy partyjne decydują bowiem o ogólnej proporcji mandatów przysługujących danej partii.

Litwa (1992 –)

System mieszany obowiązuje na Litwie od 1992 roku w formule, która – spośród omawianych tu państw – najbliższa jest wzorcowi niemieckiemu. W niezmienionym wariantcie będzie on obowiązywał także w październikowych wyborach parlamentarnych 2016. 141 mandatów w litewskim Sejmie obsadza się w następujący sposób:

- 71 mandatów przypada kandydatom, którzy zwyciężyli bezwzględną większością głosów w okręgach jednomandatowych. Zasada bezwzględnej większości (ponad 50 proc. ważnych głosów) oznacza, że w razie potrzeby organizuje się drugą turę wyborów w JOW. W dogrywce biorą udział dwaj kandydaci, którzy uzyskali najwyższą liczbę głosów w pierwszej turze.
- 70 mandatów rozdzielanych na listy krajowe według systemu proporcjonalnego z pięcioprocentowym progiem wyborczym. Na liście można umieścić także kandydatów startujących w okręgach jednomandatowych, stąd całkowita liczebność listy krajowej może być większa niż liczba mandatów do rozdzielenia na te listy. Wyborca może zagłosować na listę partyjną lub z tej listy wybrać do pięciu kandydatów, którym udziela poparcia. Inaczej więc niż w systemie niemieckim to nie partia, ale preferencje wyborców decydują o tym, kto z ramienia danej partii wchodzi do Sejmu. Oczywiście, wskazanie preferowanych kandydatów nie jest obowiązkiem wyborcy. Może on poprzestać na wskazaniu listy.

Litewski system wyborczy odróżnia od niemieckiego:

- mniejszy nacisk na proporcjonalność wyborów i większe znaczenie wyborów w okręgach jednomandatowych dla ogólnego wyniku wyborów, na przykład w ostatnich wyborach (2012) zwycięska partia socjaldemokratyczna uzyskała w głosowaniu na listy partyjne jedynie 18 proc. głosów, ale dzięki wynikom w JOW zgromadziła 27 proc. mandatów; cztery lata wcześniej zwycięska partia uzyskała 20 proc. głosów na swoją listę i 32 proc. wszystkich mandatów;
- bardziej spersonalizowany charakter głosowania na listę krajową – wyborca może wskazać preferowanego kandydata (lub kandydatów) z danej listy krajowej, zwiększając szanse tego ostatniego na uzyskanie mandatu.

Węgry (1990–2014)

System mieszany w wyborach do węgierskiego parlamentu funkcjonował od 1990 roku. Wprowadzona w wyborach parlamentarnych w 2014 nowa ordynacja wyborcza wciąż zachowuje elementy systemu proporcjonalnego, ale zdecydowanie wzmocniono w niej znaczenie modelu większościowego. Skupmy się w pierwszej kolejności na analizie modelu obowiązującego w latach 1990–2010.

Przed reformą systemu wyborczego obowiązującą od 2014 roku do parlamentu wybierano w sumie 386 deputowanych. 176 wyłaniano w systemie jednomandatowych okręgów wyborczych. Maksymalnie 152 deputowanych pochodziło z głosowania proporcjonalnego na regionalne listy wyborcze w dwudziestu regionach. Co najmniej 58 mandatów rozdzielano proporcjonalnie na listy krajowe. Wyborca – podobnie jak w systemie niemieckim – miał do dyspozycji dwa głosy, które mógł oddać na kandydata w JOW oraz na regionalną listę partyjną.

Do uzyskania mandatu w jednomandatowym okręgu wyborczym potrzebne było zdobycie przez kandydata bezwzględnej większości głosów. W związku z tym z reguły niezbędne było przeprowadzenie drugiej tury głosowania, gdzie dopuszczeni byli kandydaci, którzy uzyskali w pierwszym głosowaniu co najmniej 15 proc. ważnych głosów. Co ciekawe, do uzyskania ważności głosowania w pierwszej rundzie wymagana była frekwencja na poziomie przekraczającym 50 proc. uprawnionych do głosowania. W drugiej turze próg frekwencyjny był niższy i wynosił 25 proc.

W dalszej kolejności rozdzielano mandaty na podstawie głosów oddanych na regionalne listy partyjne. Każdy region miał przypisaną określoną liczbę mandatów do podziału. W podziale mandatów uczestniczyć mogły ugrupowania, które przekroczyły pięcioprocentowy próg wyborczy. Wyniki ustalano według formuły Hagenbach-Bischoff, tj. dzieląc całkowitą liczbę ważnych głosów przez dzielnik ustalony jako liczba mandatów przypadająca na dany okręg powiększona o 1. Rezultatem tego działania była liczba głosów potrzebna do uzyskania jednego mandatu. Jeżeli po przydzieleniu na tej podstawie mandatów poszczególnym listom w danym okręgu pozostały jeszcze mandaty do obsadzenia, wówczas liczbę niezbędną do uzyskania mandatu obniżano o 1/3. Jeżeli nawet zmniejszenie liczby wymaganej do uzyskania mandatu nie pozwoliło na obsadzenie wszystkich mandatów dla danego okręgu, wówczas nieobsadzone mandaty zasilają pulę mandatów do rozdzielenia pomiędzy listy krajowe.

Równie (a może bardziej) skomplikowane były reguły rozdzielania mandatów na listy krajowe. W tej procedurze liczyły się głosy nadwyżkowe, pochodzące z głosowania w okręgach jednomandatowych i głosowania na regionalne listy partyjne. Nadwyżkę z głosowania w JOW stanowiły głosy oddane na wszystkich kandydatów, którzy nie uzyskali mandatu. Nadwyżkę

z głosowania na listy regionalne tworzyły głosy „niewykorzystane” do obsadzenia mandatów (przekraczające kwotę Hagenbach-Bischoff). Pulę głosów pochodzącą z obu nadwyżek przeliczano na mandaty według formuły d’Hondta między listy, które przekroczyły pięcioprocentowy próg wyborczy.

Charakterystyczne dla obowiązującego na Węgrzech w latach 1990–2010 systemu było:

- znaczące skomplikowanie na poziomie przeliczania głosów na mandaty, jednak przy zachowaniu prostoty samego aktu głosowania dla wyborcy;
- złagodzenie negatywnych skutków systemu JOW poprzez ograniczenie liczby głosów zmarnowanych, dzięki ich wykorzystaniu do podziału mandatów na listy krajowe.

System wprowadzony w wyborach 2014 roku jest niewątpliwie prostszy. Po pierwsze, znacząco zmniejszyła się liczba parlamentarzystów – z 386 do 199. Po drugie, wprowadzie liczba mandatów obsadzanych w JOW zmalała do 106, jednak na skutek zmniejszenia liczby deputowanych procentowy udział deputowanych wybieranych w JOW wzrósł z 45 do 53 proc. Zlikwidowano listy regionalne, pozostawiając jedynie listy krajowe, z których pochodzi teraz 93 deputowanych. Wyborca oddaje wyłącznie jeden głos na kandydata w okręgu jednomandatowym, ale głos ten waży też przy obsadzie mandatów z list krajowych.

W JOW zniesiono progi frekwencyjne i zasadę bezwzględnej większości. Mandat zdobywa więc kandydat, który zdobył najwięcej głosów, bez względu na ich liczbę. W głosowaniu na listy krajowe zachowano pięcioprocentowy próg wyborczy. Wyborca ma do dyspozycji tylko jeden głos, dlatego mandaty przypadające na listy krajowe rozdziela się proporcjonalnie na podstawie głosów oddanych w JOW. Pod uwagę bierze się głosy oddane w JOW na kandydatów, którzy nie uzyskali mandatu, oraz głosy oddane na kandydatów, którzy mandat uzyskali, w liczbie przekraczającej liczbę niezbędną do uzyskania mandatu (różnica między liczbą głosów uzyskanych przez zwycięzcę i drugiego kandydata). Na przykład: jeżeli kandydat A uzyskał mandat z przewagą 1,5 tysiąca głosów nad kandydatem B, różnica między nimi zasila listę krajową partii, z której pochodzi zwycięzca.

Zmiana systemu wyborczego na Węgrzech przyniosła następujące konsekwencje:

- przy zachowaniu określonych elementów systemu mieszanego, wyraźnie dominujący stał się komponent większościowy, co niewątpliwie wzmocniło FIDESZ jako partię cieszącą się największym poparciem;
- zniesienie wymogu uzyskania bezwzględnej większości głosów w JOW i wprowadzenie większości względnej również umocniło pozycję kandydatów FIDESZ jako lidera pod względem notowań partyjnych;
- ograniczenie roli głosowania na listy partyjne dla zachowania bardziej proporcjonalnego wyniku głosowania.

Rumunia (2008–2012)

Według reguł systemu mieszanego odbyły się wybory parlamentarne w Rumunii w latach 2008 i 2012. W wyborach 2016 system mieszany zostanie zastąpiony systemem proporcjonalnym z listami zamkniętymi. To powrót do rozwiązania już stosowanego przed wprowadzeniem systemu mieszanego. Odejście od systemu mieszanego w kierunku silnie upartyjnionej – ze względu na listy zamknięte – wersji systemu proporcjonalnego to efekt dążenia rządzących do zwiększenia kontroli centralnych władz partyjnych nad lokalnymi strukturami. Obok tego jednak istotnym czynnikiem był fakt, że reforma z 2008 roku miała minimalny wpływ na wyniki wyborów, a główna różnica w stosunku do poprzednich wyborów polegała na skomplikowaniu systemu wyborczego.

System obowiązujący w latach 2008 i 2012 był równie zawikłany, jak opisany wyżej węgierski. Kraj podzielono na 43 okręgi wyborcze, chcąc uzyskać proporcjonalny rozdział mandatów pomiędzy listy wyborcze. W każdym z tych okręgów wyodrębniono jednomandatowe kolegia (okręgi) wyborcze w liczbie równej liczbie deputowanych do obu izb parlamentu (w sumie 452: 315 na potrzeby wyborów do izby niższej i 137 na potrzeby wyborów do Senatu). Na pierwszy rzut wprowadzono więc system JOW. Sprawa jednak była bardziej skomplikowana, choć z punktu widzenia samego aktu głosowania dość prosta – wyborca miał do dyspozycji jeden głos, który oddawał na kandydata w okręgu jednomandatowym.

Spośród kandydatów startujących w kolegiach jednomandatowych pewni mandatu mogli być wyłącznie ci, którzy uzyskali bezwzględną większość głosów (ponad połowę wszystkich ważnych głosów). Następnie, na poziomie ogólnokrajowym ustalano, które listy wyborcze przekroczyły pięcioprocentowy próg wyborczy i mogą uczestniczyć w podziale mandatów. W dalszej kolejności mandaty dzielono na poziomie okręgu wyborczego proporcjonalnie z wykorzystaniem metody Hare'a, tj. poprzez podzielenie liczby ważnych głosów w danym okręgu przez liczbę mandatów do obsadzenia w tymże okręgu. To działanie daje rezultat w postaci kwoty niezbędnej do uzyskania mandatu. Przykładowo, jeśli w okręgu 4-mandatowym oddano 100.000 głosów, kwota Hare'a wynosi 25.000 głosów.

Skutkiem zastosowania tej metody była sytuacja, w której kwotę Hare'a osiągała liczba komitetów niewystarczająca do obsadzenia wszystkich mandatów przypadających na dany okręg. Nieobsadzone mandaty zasilły pulę mandatów do rozdysponowania między komitety wyborcze na poziomie ogólnokrajowym. Do ich rozdzielenia wykorzystywano głosy niewykorzystane do uzyskania mandatów na poziomie okręgów, z wyjątkiem głosów oddanych na komitety, które nie przekroczyły progu wyborczego. Przeliczano je na mandaty przypadające poszczególnym komitetom z wykorzystaniem metody d'Hondta.

Mandaty przyznawano kandydatom poszczególnych komitetów na poziomie okręgów według listy rankingowej, w której decydowała liczba głosów oddanych na poszczególnych kandydatów danego komitetu w kolegiach jednomandatowych na obszarze danego okręgu wyborczego. Kolegia różniły się liczbą wyborców, dlatego takie rozwiązanie było krytykowane ze względu na premiowanie kandydatów, którzy startowali w liczniejszych kolegiach.

Rumuński wariant systemu mieszanego obowiązujący w wyborach 2008 i 2012 charakteryzował się następującymi cechami:

- wybory stały się nieco bardziej spersonalizowane niż w ramach wcześniej obowiązującego systemu proporcjonalnego z zamkniętymi listami, ale trudno mówić o utracie przez partie wiodącej roli w procesie wyborczym;
- jest to odmiana systemu mieszanego, w której ważniejszy jest jednak komponent proporcjonalności; pokazują to wyniki wyborów z 2008 roku, gdzie tylko 1/4 mandatów została obsadzona przez kandydatów, którzy uzyskali bezwzględną większość w JOW;
- wybory okazały się najbardziej proporcjonalne w historii demokratycznej Rumunii, a liczba głosów zmarnowanych (niedających mandatu) była zdecydowanie najniższa;
- uruchomiono mechanizm rywalizacji nie tylko międzypartyjnej, ale też wewnątrzpartyjnej (między kandydatami tej samej partii kandydującymi w JOW);

* * *

Pojęcie mieszanego systemu wyborczego – jak pokazują cztery opisane wyżej przykłady – jest niejednoznaczne. Mieści w sobie rozwiązania, które nie tylko różnią się sposobem głosowania i liczenia głosów, ale też mogą mieć bardzo różny wpływ na wynik wyborów. O ile w systemie niemieckim i systemie obowiązującym epizodycznie w Rumunii wyraźnie widać nacisk na proporcjonalność, to system litewski i aktualny system węgierski zbliżają się do systemu większościowego. Ilekroć więc w polskiej debacie publicznej pojawia się hasło wprowadzenia systemu mieszanego, należy mieć na uwadze, że pod tym pojęciem mogą się kryć różne modele systemu wyborczego.

W tabeli przedstawiono główne cechy poszczególnych systemów mieszanych, które zostały szczegółowo omówione powyżej.

Państwo	Ile głosów ma wyborca?	Kto otrzymuje mandat?	Czy przeważający jest element proporcjonalności czy też wyboru większościowego?
Niemcy (1949-)	1. głos: na kandydata w okręgu jednomandatowym 2. głos: na listę partyjną (osobna lista w każdym kraju związkowym) – brak możliwości wskazania preferowanego kandydata	- 299 mandatów dla zwycięzców w JOW - co najmniej 299 mandatów na kandydatów z list partyjnych + mandaty wyrównawcze (próg wyborczy: 5 proc.)	Proporcjonalny - ogólna liczba mandatów dla danej partii odzwierciedla wyniki głosowania na listy partyjne
Litwa (1992-)	1. głos: na kandydata w okręgu jednomandatowym 2. głos: na listę krajową z możliwością wskazania preferowanych kandydatów	- 71 mandatów dla zwycięzców w JOW - 70 mandatów dla kandydatów z list krajowych (próg wyborczy: 5 proc.)	Większościowy - ugrupowania silne w JOW uzyskują premię w stosunku do wyniku głosowania na listy partyjne
Węgry (1990-2010)	1. głos: na kandydata w okręgu jednomandatowym 2. głos: na regionalną listę partyjną – brak możliwości wskazania preferowanego kandydata	- 176 mandatów dla zwycięzców w JOW - maksymalnie 152 mandaty dla kandydatów z list regionalnych (próg wyborczy: 5 proc.) - co najmniej 58 mandatów dla kandydatów z list krajowych (próg wyborczy: 5 proc.)	Proporcjonalny - większość mandatów obsadzanych poza JOW
Węgry (2014-)	1. głos: na kandydata w okręgu jednomandatowym	- 106 mandatów dla zwycięzców w JOW - 93 mandaty dla kandydatów z list krajowych wyłanianych na podstawie głosowania w JOW (próg wyborczy: 5 proc.)	Większościowy - większość mandatów obsadzana w JOW - wyniki w JOW determinują wyniki list krajowych
Rumunia (2008-2012)	1. głos: na kandydata w okręgu (kolegium) jednomandatowym	- 315 mandatów (wszystkie mandaty) możliwych do obsadzenia w JOW tam, gdzie zwycięzcy JOW uzyskali bezwzględną większość głosów; - w pozostałych przypadkach wyniki JOW determinują podział mandatów między komitety według reguły proporcjonalności	Proporcjonalny - pomimo głosowania wyłącznie w JOW, zdecydowana większość mandatów jest rozdzielana proporcjonalnie do wyniku danego ugrupowania

Bibliografia:

- L. Csato, *Between Plurality and Proportionality: an Analysis of Vote Transfer Systems*, 2015, online: <http://arxiv.org/pdf/1507.01477v2.pdf>
- M. Jarentowski, *Mieszany system wyborczy w wersji „kombinacyjnej”, jako sposób wzmocnienia dużych partii politycznych na przykładzie Litwy*, „Przegląd Politologiczny” 2013, nr 4.
- J.A. Karp, *Political Knowledge about Electoral Rules: Comparing Mixed Member proportional systems in Germany and New Zealand*, "Electoral Studies" 2006, nr 25.
- C.G. Marian, R.B. King, *Plus ça change: Electoral Law Reform and the 2008 Romanian Parliamentary Elections*, "Communist and Post-Communist Studies" 2010, nr 43.
- B. Michalak, *Mieszane systemy wyborcze. Cele, rozwiązania, konsekwencje*, Toruń 2013.
- A.T. Nagy, *Hungarian Electoral System and Procedure*, Budapest 2015.
- R. Ogaru, *The Effects of the 2008 Romanian Electoral System Reform: when the Reformation Converts to Counter-Reformation*, Bucharest 2011.
- A.M. Roescu, A. Miroiu, *The Effects of the new Romanian Electoral System on the Electoral Behavior of the Candidates*, Bucharest 2012.
- M. Shugart, M.P. Wattenberg (eds.), *Mixed-Member Electoral Systems. The of Both Worlds?*, Oxford 2001.
- F. Thames, A. Edwards, *Differentiating Mixed-Member Electoral Systems*, „Comparative Political Studies” 2006, nr 1.

Fundacja im. Stefana Batorego

Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. (48-22) 536 02 00
fax (48-22) 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

Teksty udostępnione na licencji
Creative Commons. Uznanie
autorstwa na tych samych warunkach
3.0 Polska (CC BY SA 3.0 PL)

ISBN 978-83-62338-72-6